

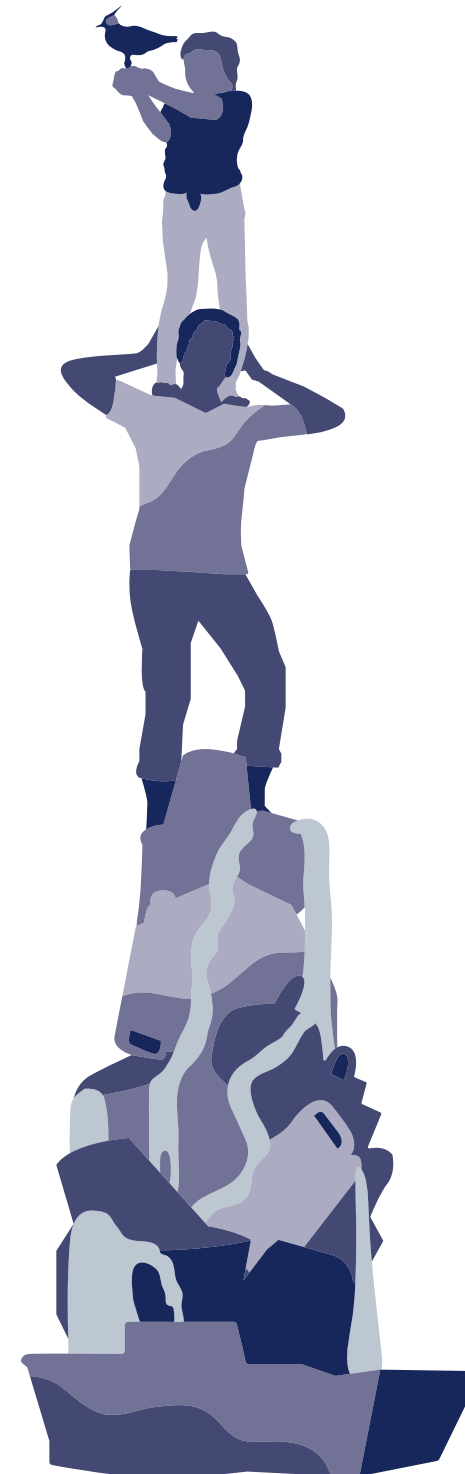
11ountains

GRATIS MEENEMEN

De grootste
beeldentuin
van Europa

11 fontein
11 kunstenaars
11 steden
11 verhalen

11

Elf fonteinen in de elf Friese steden, ontworpen door elf kunstenaars uit elf verschillende landen. 11fountains is een internationaal kunstproject voor Leeuwarden-Fryslân 2018, culturele hoofdstad van Europa, bedacht en samengesteld door Art Curator Anna Tilroe.

De fonteinen staan aan van maart tot en met oktober. Daarna gaan ze in winterslaap, maar dat betekent niet dat de steden waar de fonteinen in staan ook slapen. Met de 11fountains wandelroutes ontdek je de Friese elf steden het hele jaar door.

Vooraf

De meeste mensen denken bij Fryslân aan meren, bossen en weides vol koeien. Terecht, want dat hebben we allemaal. Wat niet iedereen weet, is dat Fryslân ook een geweldige provincie is voor kunstliefhebbers. In de elf Friese steden vind je een schat aan rijkversierde gevels, historische vestingwerken, kerken, musea en verrassende fontein-
nen. Dit magazine staat vol met tips, ideeën, inspiratie en boeiende achtergrondverhalen. Want er is veel te vertellen over Fryslân in het algemeen en over de kunstzinnige fontein-
nen in het bijzonder.

Het maakt eigenlijk niet uit of je voor een dagje naar Fryslân komt, of voor een aantal dagen. Er is altijd genoeg te doen, te zien en te beleven. Bezoek bijvoorbeeld fontein de Vis in Stavoren, neem een kijkje bij het oudste nog werkende planetarium in Franeker of haal je kennis over Bonifatius op in Dokkum. Natuurlijk moet je bruisend Leeuwarden ook niet overslaan, met zijn Fries Museum, scheve Oldehove en prachtige Prinsentuin.

Ga fietsen, wandelen, suppen, praamvaren, een museum of brouwerij bezoeken en bewonder het culturele erfgoed in de elf steden. In onze mooie provincie kan het allemaal. En vergeet vooral niet om jezelf te verwennen met alle culinaire hoogstandjes die Fryslân je te bieden heeft. Geniet in Sneek van heerlijk ambachtelijk ijs, proef een biertje in Dokkum of koop bij een van de vele bakkers in de provincie een overheerlijk stukje echte Friese 11fountains oranje-koek.

Veel plezier, of zoals we in Fryslân zeggen: *Noflike dei yn Fryslân!*
Genietsje derfan.

Colofon

Productie
11fountains

Vormgeving
BW H ontwerpers

Tekst
Merk Fryslân
voor 11fountains
Anna Tilroe
Maartje Visser
Ellen Schat

Eindredactie
Merk Fryslân
voor 11fountains

Uitgave juli 2022
© 11fountains

Niets uit deze uitgave mag worden gedupliceerd zonder toestemming van 11fountains.

Inhoud

8
11fountains
Hoe het begon

10
Elf steden
De grootste beelden-
tuin van Europa

12
IJlst
Japanse bloem-
schikkunst in
een Fries jasje

16
Sneek
Ontdek de stad

18
Harlingen
Historische
havenstad

22
Jaume Plensa
Jonge mensen
dromen van
de toekomst

26
Dokkum
Omgevingsgerichte
kunst van Birthe
Leemeijer

28
Dokkum
Ontdek de stad

30
**Franeker,
Bolsward, Workum**
Hoger dan de
blauwe luchten

36
Interview
Dromen van
toen en nu

38
Sloten
De fontein van
overvloed, traditie
en gemeenschap

40
Leeuwarden
Ontdek de stad

42
Hindeloopen
Van levensboom
tot voorspoedvogel

46
Stavoren
De zee geeft,
de zee neemt

50
11fountains
Citytrips

58
Stadsgezichten
Een stad vol
verhalen

Hoe het begon

door *Art Curator Anna Tilroe*

We schrijven 2013. Een telefoontje: Leeuwarden wil in 2018 Culturele Hoofdstad van Europa worden. Thema: *lepen Mienskip*, ofwel Open Gemeenschap. Zou jij in dat kader een internationaal kunstproject willen bedenken voor de Friese elf steden? “Wat bijzonder”, zei ik, “maar ik ken Friesland niet zo goed.” “Je zult verbaasd zijn,” was het antwoord. En dat bleek nog zacht uitgedrukt, want het was liefde op het eerste gezicht. Dat wijde landschap met die schitterende luchten. Die mooie historische elf steden. Die hartelijke, relaxte mensen. Waarom ben ik hier niet eerder geweest?

Eigenlijk kwam het idee van elf fonteinen als vanzelf voort uit mijn verkennende bezoeken. Ik zag hoe de geschiedenis van ieder van de elf steden op haar eigen manier gestempeld is door de eeuwig-strijd en verbintenis met het water. Hoe kunstschaten, historische boeken en artefacten in de musea en culturele instellingen verhalen van avontuurlijke Friese zeevaarders die met hun handelswaar uit verre oorden hun cultuur hadden verrijkt. En hoe het eeuwenlange isolement van een door zee omspoeld terpenlandschap, een eigenzinnig gemeenschapsgevoel creëerde dat wonderlijk genoeg nog altijd bestaat en ze ‘de *mienskip*’ noemen. Wat is daarvoor een treffender symbool dan een fontein? Dacht ik. Een fontein verwijst immers naar water als de bron van het leven, mensen komen er graag bij elkaar en als kunstwerken van internationaal bekende kunstenaars zullen ze de Friezen verbazen en van heinde en ver mensen aantrekken die, net als ik, verrukt het prachtige landschap, de gastvrijheid en de bijzondere geschiedenis van de elf steden ontdekken. En zo gebeurde het (al is hoe het zo ver kwam weer een eigenzinnig verhaal op zichzelf).

Nu, in 2022, vormen de fonteinen al vier jaar een nieuwe Elf-stedenroute die jaarlijks duizenden mensen rijdend, fietsend, varend of wandelend afleggen. De ‘tocht der tochten’ voert hen langs elf waterkunstwerken ontworpen door elf kunstenaars, vaak uit verre oorden. Ieder van hen heeft zich laten inspireren door iets uit de geschiedenis van de betreffende stad, daarbij hartelijk ontvangen en wegwijst gemaakt door een speciaal in het leven geroepen fontein-commissie die de lokale gemeenschap representeerde. Ze staan er nu, op prachtig heringerichte locaties waar ze een nieuw stadshart vormen. Een hart waarin het water, de bron van al wat leeft, spuit, klettert, nevelt, bevriest en dooit als het leven zelf.

Kijktip

Wil je meer weten over de totstandkoming van de 11fountains? Bekijk de driedelige 2Doc documentaire *11 Friese fonteinen* op 2doc.nl.

De grootste beeldentuin van Europa

Fryslân kent elf steden die wereldberoemd zijn door 'de tocht der tochten': de Elfstedentocht. Verbonden door water is de route alleen af te leggen op de schaats als het hard genoeg gevroren heeft. Inmiddels wordt de tocht van ruim 200km ook met andere vervoersmiddelen afgelegd. Fietsen, varen, suppen, steppen, wandelen en ook met de auto doorkruis je het landschap om de steden te bezoeken. Elke stad heeft een eigen fontein die de geschiedenis en het verhaal van de stad bij zich draagt. Als water de rode draad van de provincie is, zijn de steden en haar fonteinen de parels.

11 fonteinen
11 kunstenaars
11 steden
11 verhalen

IJLST

Japanse bloemschikkunst in een Fries jasje

IJlst is een van de elf Friese steden: een klein stadje met nog geen 3000 inwoners. Toch is het de moeite waard om dit plaatsje te bezoeken. Naast de drie kerken, twee molens en het museum dat IJlst rijk is, staat er een bijzondere fontein: *Onsterfelijke bloemen – Rikka*. Deze fontein is ontworpen door de Japanse kunstenaar Shinji Ohmaki.

‘Vanaf de eerste keer dat ik Friesland bezocht, zag ik hoe de mensen altijd met de natuur hebben geleefd’

Om een ontwerp te maken dat aansluit bij Fryslân in het algemeen en bij IJlst in het bijzonder, heeft Ohmaki zich verdiept in Fryslân en haar historie: “Vanaf de eerste keer dat ik Friesland bezocht, zag ik hoe de mensen die hier wonen altijd met de natuur hebben geleefd, hoe ze omgingen met haar enorme kracht en hoe zij land verkregen om op te leven. Daar kwamen heel diverse gewoonten uit voort, zoals schaatsen, fierljeppen en het maken van kunstmatige meren.”

Over de kunstenaar: Shinji Ohmaki

Ohmaki is in 1971 geboren in de Japanse stad Gifu. In Azië is Ohmaki al een bekende kunstenaar en hij krijgt daarbuiten ook steeds meer bekendheid. Hij is gefascineerd door dat wat er ooit was, maar nu uit ons geheugen is verdwenen: oude ambachten, verloren tradities, verdwenen bloemen en plantensoorten. In zijn visie zijn ze niet weg, maar liggen ze bedolven onder het stof der tijd. Al zijn werk, van sculpturen tot video's en installaties, heeft dat wat we vergeten zijn als basis. Ohmaki vindt het zijn taak als kunstenaar om deze dingen weer in schoonheid tot leven te roepen. Een van zijn kunstwerken is bijvoorbeeld een grote zaal, waarvan hij de muren en de vloeren met kleurige bloemmotieven versierde. Door de voetstappen en de aanrakingen van de bezoekers verdwenen de motieven van deze vergeten bloemen op hun beurt echter ook weer.

Stinsenplanten en bloem- schikkunst

Ohmaki wilde het Friese landschap en de gewoontes van de Friezen terug laten komen in zijn ontwerp, en het tegelijkertijd verbinden met de Japanse cultuur. Hij koos daarom voor Ikebana: Japanse bloemschikkunst. Dat is een traditionele Japanse kunstvorm, die gaat over de relatie tussen mens en natuur. Als basis voor de fontein heeft Ohmaki bloeiende stinsenplanten gekozen. Deze planten werden in de tweede helft van de negentiende eeuw ingevoerd en geplant bij de stinsen: stenen huizen waarin de rijke Friezen woonden (het woord ‘stins’ betekent ‘stenen huis’ in het Fries). Rikka is een specifieke vorm van de bloemschikkunst Ikebana. Deze vorm heeft de Japanse kunstenaar gebruikt om de fontein te ontwerpen: “De eeuwige bloemen verbeelden het leven en de tijd. Ze staan op het wateroppervlak en vormen de spil in het steeds veranderende landschap. Soms reflecteren ze het licht of werpen ze een schaduw op de gehele ruimte. Zo reageren ze op de omgeving. Door de veranderende seizoenen en de stad op de spiegelende oppervlakken te weerspiegelen, maken ze een verbintenis met het heden.”

Japans ontwerp, lokale ambacht

Voor zijn ontwerp heeft Ohmaki nauw samengewerkt met een reeks lokale bedrijven uit IJlst, Sneek, Joure, Leeuwarden en Uitwellingerga. Zij gaven advies, hielpen met het maken van de bloemen en vlinders en met het spuiten van deze metalen delen. Zo is *Onsterfelijke Bloemen – Rikka* een bijzonder kunstwerk geworden, dat zowel zijn wortels in Japan als in Fryslân heeft.

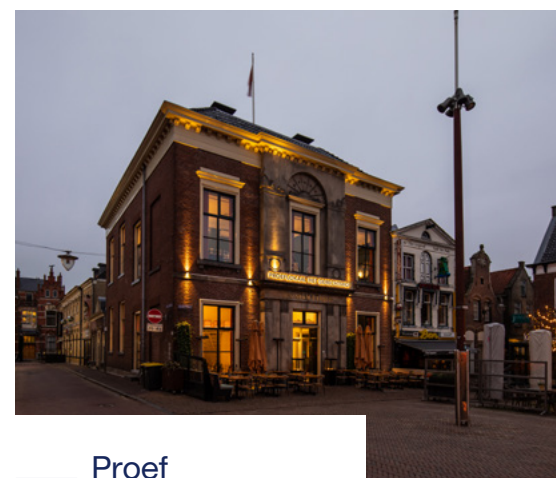
ONTDEK DE STAD Sneek

Al in de achtste en negende eeuw werd het gebied bewoond dat later uitgroeide tot de stad Sneek. Het is één van de elf steden van Fryslân en onder meer bekend om zijn mooie waterpoort.

Fiets & vaar

Maak een rondvaart in Sneek en ontdek de historie van deze Elfstedenstad. Vaak gaat er een 'paadwizer' mee op pad, oftewel een gids die je alles vertelt en de verborgen plekken laat zien. De gids is op de rondvaartboot vaak ook gelijk de schipper.

Fiets tijdens fietstocht 'de 3 pontjes rondom Sneek' door gezellige watersportdorpen, zoals Terherne en Langweer, onderweg heb je grotendeels uitzicht op de Friese meren. De pontjes varen zelfs in weekenden van november en maart door!

Proef

De plek voor sfeermakers en fijnproevers is **Het Proeflokaal** in hartje centrum. In dit 180-jaar oude Kantongerecht geniet je overdag en 's avonds van wereldse gerechten in een interieur dat geïnspireerd is op de Franse jaren '50 en '60.

Voor koffie of lunch ga je naar **Buur** aan de waterkant. In de zomer is het er extra gezellig door alle voorbijvarende bootjes.

Bij restaurant **Royaal Belegd** eet je eerlijke gerechten zonder kunstmatige toevoegingen. De producten zijn gemaakt met aandacht voor het welzijn van mens, dier en milieu en waar mogelijk biologisch en fair trade. Zelfs het interieur is een geweldige smaakmaker!

En als toetje? Ga voor 100% ambachtelijk ijs van ijsalon **Margje 24**, dat gemaakt wordt op hun eigen melkveebedrijf.

Overnacht

Het monumentale pand uit 1870 van **Stadslogement Westersingel** ligt aan de stadsgracht van Sneek, die deel uitmaakt van de beroemde Elfstedenroute. Ooit woonde Pieter-Sjoerds Gerbrandy – voormalig Minister-President van Nederland – in dit pand.

Ook in het pand van **By Peek** overnacht je in een stukje geschiedenis. Ze hebben acht verschillende appartementen ondergebracht in twee oude pakhuizen, die geheel zelfvoorzienend zijn.

Wil je meer weten over Sneek of de genoemde locaties bekijken? Kijk op friesland.nl/sneek

HARLINGEN

Historische havenstad

In de Friese havenstad Harlingen ligt een achttien meter lange potvis, gemaakt van kunsthars. Het levensgrote kunstwerk is gemaakt door Jennifer Allora en Guillermo Calzadilla. Ze willen met hun werk mensen bewust maken van de gevolgen van globalisering en industrialisatie.

Het kunstenaarsechtpaar Allora & Calzadilla woont in Puerto Rico. Met alle middelen die in de hedendaagse kunst ter beschikking staan, bekritisieren ze de meedogenloze en geweldadige uitbuiting van mens en natuur. Hun werk bevindt zich onder meer in de collectie van het MoMa in New York, het Centre Pompidou en Tate Modern. Zij bezochten Harlingen en ontdekten dat deze stad en haar geheimen past bij hun missie.

De kracht van de zee

Allora & Calzadilla werden geïnspireerd door het verhaal over de kustwacht die een gestrande potvis probeerde te redden. "Tijdens ons bezoek hoorden we al dat de walvisvaart vroeger een belangrijke activiteit was en dat de walvis een grote rol speelde in de geschiedenis van Harlingen. We besloten dat onze fontein een verwijzing zou zijn naar de relatie tussen dier en mens. Eens was de walvis een handelsvoorwerp en een symbool voor de sublieme krachten van de zee. Tegenwoordig zijn ze het slachtoffer van het dwaze verlangen van de mens om controle te hebben over alle levensvormen." Het resultaat is de levensechte potvis, die bij de Zuiderpier in de Willemshaven ligt. De waterstraal die eens in de zoveel tijd uit zijn spuitgat komt, verbeeldt de levenskracht die in het dier zit.

Walvisvaart en visserij

Harlingers verdienden vroeger hun geld met de walvisjacht. Honderden schepen voeren uit om te jagen op de machtige dieren om ze met een harpoen te vangen en doden. In 1663 hadden de Harlingers zelfs een eigen nederzetting bij Spitsbergen om ook de Noorse zee te bevaren. Na 1815 begon de bloeiperiode van de walvisvaart pas echt. De belangrijkste producten waren walvistraan (olie) en balein. De olie werd gebuikt als lampenolie, bestanddeel van verf en zeep en om leer soepel te houden. De baleinen, het 'gebit' van de walvis, deden dienst als spaken van paraplu's en versteviging in hoepelrokken en korsetten. In 1873 stopte de laatste Nederlandse walvisjacht. Tegenwoordig varen de schepen onder de vlag van De Historische Zeilvaart Harlingen uit als authentieke charter-zeilschepen die je de Waddenzee laten zien.

Bezoek historisch Harlingen

Deze gezellige, kleine stad ademt de historie van vervlogen tijden. Nergens in Nederland vind je zoveel gerestoreerde monumenten per vierkante meter. Nee, zelfs niet in Amsterdam. Zwerf door de oude straatjes en vergaap je aan prachtige pakhuizen, geweldige gevels en bijzondere binnenhavens. Bezoek de replica van het expeditieschip van Willem Barentsz. In het bijbehorende bezoekerscentrum leer je alles over zijn barre tocht naar Nova Zembla. Het past om daarna naar het achttiende-eeuwse koopmanshuis het Hannema-huis te gaan. Tegenwoordig is het een museum en gemeentearchief ineen, waar regelmatig exposities en tentoonstellingen te zien zijn. Het centrum van de stad heeft fijne terrassen en wie een vorkje wil prikken kan hier zijn culinaire hart ophalen.

‘Eens was de walvis
een symbool voor
de sublieme krachten
van de zee’

LEEUWARDEN

Jonge mensen dromen van de toekomst

door *Art Curator Anna Tilroe*

Vrijwel meteen na de onthulling in 2018 sloten de inwoners van Leeuwarden de Love fontein in hun hart. Toen een onbekende 'grapjas' kort daarna grafitti aanbracht op het spierwitte kunstwerk kreeg deze er op sociale media en in ingezonden brieven zelfs stevig van langs. "Hebben wij eindelijk iets moois in de stad, moet het weer kapot," schreef iemand boos, en velen reageerden navenant. Maar de schade was snel hersteld en sindsdien staan de zeven meter hoge hoofden van een jongen en een meisje weer ongeschonden op het volledig vernieuwde Stationsplein.

‘Die sfeer van hoop past op een mooie manier bij Leeuwarden’

“Eindelijk iets moois in de stad:” ondanks het vandalisme moet dat Plensa als muziek in de oren hebben geklonken. Want het sluit perfect aan bij de missie die de in 1955 in Barcelona geboren kunstenaar zichzelf heeft gesteld. “Ik wil”, zei hij mij tijdens een interview, “met mijn kunst de mensen schoonheid brengen, want die is weg uit de samenleving en dat is een groot verlies. Schoonheid geeft hoop, en dat is wat wij in deze verwarrende tijd hard nodig hebben.”

We voerden ons gesprek in zijn studio, een enorm semi-industrieel complex in een dorpje bij Barcelona. Het bestaat uit verschillende werkplaatsen waarin een uitgebreid team aan de constructie werkt van sculpturen in verschillende maten en materialen. Voor de echt grote maten, in zijn oeuvre zijn werken van zestien meter hoog geen uitzondering, is er een aparte werkplaats. Op de dag van mijn bezoek werd daar druk gehamerd, gelast en getakeld om aan de vele opdrachten te kunnen voldoen. Want wereldwijd is veel vraag naar de sculpturen van Plensa. Je treft ze aan op pleinen en in parken van kleine steden en metropolen, maar even goed in de zee bij Rio de Janeiro of op een heuvel bij een Engelse voormalige steenkolenmijn. “Ik maak bij voorkeur kunst voor de openbare ruimte,” vertelde hij, “Meer dan in een museum of galerie, kan ik daar écht bereiken wat ik wil: met mijn kunst een eerbetoon brengen aan de mensen. En als het goed is werkt het ook andersom. Want als mensen een kunstwerk omarmen, kan kunst heel krachtig en belangrijk worden.”

Hoe waar dat is zien we in Leeuwarden. Op welk moment je het Stationsplein ook passeert, altijd zitten er mensen bij de fontein of loopt iemand door de mist die eromheen hangt. De selfies en trouwfoto's die daar zijn gemaakt, zijn niet meer te tellen. Maar het kunstwerk trekt niet alleen mensen aan omdat ze het mooi vinden, het is ook een rustpunt in een drukke omgeving. Die wordt als vanzelf opgewekt door de serene uitdrukking op de gezichten van de jongen

en het meisje. Met gesloten ogen staan ze tegenover elkaar, alsof ze in een droom zijn verzonken. “Jonge mensen dromen van de toekomst,” lichtte Plensa toe, “en die sfeer van hoop past voor mij op een mooie manier bij Leeuwarden. Daarom heb ik de fontein opgedragen aan de jeugd van de stad.”

Alle sculpturen van Plensa hebben die bijna meditatieve uitwerking. Vaak zijn het portretten, meestal van meisjes en jonge vrouwen. “Omdat het leven nog geen sporen op hun gezicht heeft achtergelaten,” zei hij op mijn vraag daarover. Maar voor de Love fontein heeft hij voor het eerst ook een jongen gekozen. Zijn gezicht is, net als dat van het meisje, smal en ovaalvormig uitgerekt. Het is een procedé dat hij bij veel van zijn sculpturen toepast en wat samen met de gesloten ogen bijdraagt aan het gevoel even uit de hectiek van de wereld weg te zijn. Die verinnerlijkte sfeer wordt nog versterkt door de prachtige kleur en textuur van de materialen die Plensa gebruikt, zoals marmer, albast en muranoglas voor de kleinere beelden. Bij het grote Love zorgt de spierwitte coating van het polyesterhars ervoor dat de verstilde gezichten lijken op te lichten, waardoor ze zelfs bij avond betoverend werken. Als om de verlichte beelden heen dan ook nog mistlierten dansen, kom je er maar moeilijk weg.

Waarom eigenlijk een mistfontein? Plensa vertelde hoe hij bij zijn eerste oriëntatiebezoek aan Friesland verrukt keek naar de nevel die hij daar 's morgens vroeg over de velden zag hangen. “In Friesland komt het water uit de grond, dacht ik toen, en dat bracht mij op het idee van een mistfontein.” En zo is de Love fontein zowel een eerbetoon aan de jeugd van Leeuwarden als een ode van een Spaanse kunstenaar aan het Friese landschap.

Birthe Leemeijer (Amsterdam, 1972) maakt geen statische kunstwerken. Kijken, luisteren en de dingen laten gebeuren, zijn voor haar belangrijk. Haar werken hebben een voortdurende interactie met de omgeving, zoals de 'Vanishing Staircase': een trap in het Utrechtse Zocherpark, die langzaam verdwijnt onder de bloemen en planten die ertussen door en overheen groeien.

DOKKUM

Omgevingsgerichte kunst van Birthe Leemeijer

Helaas heeft een overijverige medewerker van de Utrechtse groenvoorziening de trap op een dag volledig schoon geschoffeld en gebrand, omdat hij niet in de gaten had dat het kunst was. De planten en bloemen moeten opnieuw groeien en uiteindelijk zal de trap toch weer verdwijnen.

Veranderende weersomstandigheden zichtbaar maken

Dit voorval geeft aan hoe de kunstwerken van Birthe opgaan in de omgeving en er onderdeel van uitmaken. Zo is het ook met de IJsfontein in Dokkum. Leemeijer ontwierp speciaal voor deze noordelijke Friese stad een koperen sculptuur van organisch gevormde elementen, waaruit waterdamp opstijgt. Afhankelijk van de zon, de luchtvochtigheid, temperatuur, wind en neerslag, maakt de fontein veranderingen in weersomstandigheden zichtbaar in ijs. Op sommige dagen is het ijs transparant en glazig, terwijl er onder andere omstandigheden ijskristallen op het reliëf ontstaan. Is het warmer, dan zoeken waterstroompjes hun weg over de sculptuur.

Van de Rietveld Academie tot vakbekwaam hovenier

Om de fontein ook tot een duurzaam geheel te maken, wordt de energie die nodig is voor het verdampen van het water opgewekt door zonnepanelen. En dat is niet het enige bijzondere aan de fontein. De afzonderlijke delen zijn gerangschikt zoals de bladeren van een plant, om optimaal gebruik te maken van schaduwwerking. Niet toevallig kiest Leemeijer het groen als inspiratie; na haar opleiding aan de Rietveld Academie en het Sandberg Instituut haalde ze in 2016 haar diploma Vakbekwaam Hovenier aan het Wellantcollege.

Birthe Leemeijer heeft een indrukwekkende hoeveelheid exposities, tentoonstellingen en kunstwerken op haar naam staan, waarvan de IJsfontein in Dokkum er slechts één is. In 2020 was ze nog in Dubai voor de wereldtentoonstelling Dutchdubai. En hoewel van Dubai naar Dokkum een hele overgang is, zou het toch leuk zijn als ze nog eens naar Dokkum komt om te kijken hoe het 'haar' fontein vergaat.

ONTDEK DE STAD Dokkum

Dokkum is veel steden in één: Elfstedenstad, vestingstad, Waddenstad, winkelstad en Admiraliteitstad. Het is ook de stad waar de missionaris Bonifatius in 754 werd gedood.

Wandel & vaar

De Bonifatius wandelroute is een prachtige toevoeging op je verblijf in Dokkum. Deze route brengt je langs de Bonifatiuskapel en de stiltetuin naast de Grote Kerk: een magische plek met een moerbeiboom die zomers een pad van vruchten voor je strooit.

Het centrum boordevol historie, verken je met de stadswandeling of audiotour door deze Elfstedenstad. Je vindt er veel verrassende, hippe winkeltjes en koffietentjes.

Dokkum beleef je niet alleen te voet, maar ook via het water. Stap op de sup of huur een elektrisch sloepje en bekijk de stad van een hele andere kant. Tussendoor meer je aan bij één van de terrasjes voor een korte break.

Proef

Waar je ook niet aan voorbij kunt gaan, zijn de biertjes uit Dokkum. De geschiedenis van het Dokkumer bier begint al in de vroege middeleeuwen.

Na de dood van Bonifatius brouwen de monniken van de Bonifatiusabdij het Dokkumer bier. Het Bonifatiusbier is nu terug in het centrum van Dokkum. Je proeft het in de stadsbrouwerij, die in de kelder het kleinste biermuseum van Nederland heeft gemaakt.

Bij het Paviljoen van de Schreiershoek geniet je met de voetjes in het zand van eerlijke producten die bij lokale ondernemers vandaan komen.

In het centrum van Dokkum vind je Grand Café De Waegh dat gevestigd is in een monumentaal pand uit 1754. Het restaurant heeft een compleet nieuwe look gekregen en is hip en modern ingericht, met behoud van authentieke details.

Overnacht

Maak van Hotel de Abdij jouw uitvalsbasis voor een meerdaags bezoek aan Dokkum. De historie spreekt boekdelen in dit hotel en alles aan het pand ademt de taal van vroeger in een modern en luxe jasje.

Laat de gezellige drukte van de stad in de avond achter je. De Schreiershoek is de ideale plek voor een bijzondere overnachting in een boomhut of tiny house. Dit kleinschalige vakantiepark net buiten Dokkum is gericht op een duurzame, fossiel vrije toekomst.

Wil je meer weten over Dokkum of de genoemde locaties bekijken? Kijk op friesland.nl/dokkum

Hoger dan de blauwe luchten

Veel kerken hebben geen religieuze functie meer, maar ze bepalen nog altijd de skyline van Fryslân. In het westen van Fryslân vind je in Franeker, Bolsward en Workum prachtige kerken, waarin je de rijke, religieuze geschiedenis nog altijd terugziet. Als je de fontein van deze steden bezoekt, vergeet dan dus ook zeker niet een bezoekje aan de kerk!

Franeker

Laten we beginnen in Franeker, een gemoedelijke stad met stijl. Je vindt er oude verdedigingswerken en bijzondere monumenten zoals het Korendragershuisje en de Martenastins, nu Museum Martena. De stad ademt nog altijd de academische sfeer van vroeger, toen hier nog een universiteit gevestigd was. Franeker is ook een stad van sterrenkijkers en kunst aan de hemel. Je vindt hier bijvoorbeeld het oudste nog werkende planetarium ter wereld, dat wolkammer Eise Eisinga eind achttiende eeuw bouwde.

Fontein De Oortwolk is een eerbetoon aan de in Franeker geboren astronoom Jan Hendrik Oort. Hij ontdekte dat rondom ons zonnestelsel een 'wolk' van miljarden komeetachtige objecten beweegt, en dat betekende een doorbraak in de astronomie. De fontein met de zon, de maan, waterstralen en nevel, van de Franse kunstenaar Jean-Michel

Othoniel, is bewust bescheiden van omvang. "We zijn slechts een stip in het universum en daarom wil ik dat mijn fontein van menselijke omvang is", stelde hij bij de opening in 2018. "Mijn wens is dat de inwoners van Franeker en de bezoekers van de stad elkaar rondom dit kunstwerk ontmoeten."

De kerk naast de fontein maakt de tijdloze sfeer compleet. Het is de enige Friese kerk met een kooromgang en hij staat hier al zes eeuwen. Het is de Martinikerk, gewijd aan Sint Maarten, een heilige die in de Middeleeuwen al populair was. Binnen zijn fresco's van deze en andere heiligen te zien en in de zomermaanden kun je hier ook bijzondere exposities bezoeken.

Bolsward

Fontein De Vleermuis is samen met de Broerekerk het sprankelende middelpunt van Bolsward. De kerk is het oudste monument van de stad, dat in de dertiende eeuw voor de Minderbroeders gebouwd is als kloosterkerk. In de eeuwen daarna brak er twee keer brand uit, maar het gebouw bleef wonder boven wonder gespaard. In de jaren tachtig van de twintigste eeuw brandde de monumentale kerk helaas toch deels af. Architect Jelle de Jong ontwierp in 2006 een glazen overkapping, waardoor de kerk nu weer gebruikt kan worden. De combinatie van modern glas en eeuwenoude stenen maakt indruk en creëert een haast hemelse lichtinval.

De geschiedenis van de kerk inspireerde de Belgische kunstenaar Johan Creten voor de fontein naast de kerk. Hij ziet de vleermuis als duistere kracht, maar ook als reddende kracht. "Dat past prachtig bij de afgebrande en tot nieuw leven gewekte kerk", aldus Creten. De Vleermuis fontein is als symbool voor meerdere uitleg vatbaar. "Het dier blijft een mysterie dat ons voortdurend ontsnapt. Maar hij daagt ons ook uit, want de trap aan de achterkant van het beeld nodigt de bezoeker uit om De Vleermuis te bestijgen en symbolisch te overwinnen."

Verderop in Bolsward staat nog een bijzondere kerk, ook een Martinikerk. Dit is het belangrijkste gotische monument van Fryslân, gebouwd in de vijftiende eeuw. Je zag hem waarschijnlijk al van ver, hij domineert met zijn forse zadeldaktoeren al eeuwenlang het silhouet van de stad. Nu kun je er bijna altijd binnenwandelen en de eeuwenoude koorbanken en preekstoel bewonderen. In de noordbeuk zijn vrij goed bewaarde, mooi uitgevoerde gewelschilderingen blootgelegd uit het einde van de vijftiende, begin zestiende eeuw. Het zijn voorstellingen uit het geboorteverhaal van Christus.

Het geloof vormde Bolsward, maar ook het rijke handelsverleden. Eeuwenlang was Bolsward namelijk lid van de Hanze, een vrijwillig samenwerkingsverband tussen steden om de handel te bevorderen. Als je hier door de straten en langs de grachten wandelt, is duidelijk waarom de stad beschermd stadsgezicht is. Vergeet zeker ook niet het stadhuis uit 1615, dat nu cultureel historisch centrum De Tiid is. Een pareltje!

'De vleermuis blijft een mysterie dat ons voortdurend ontsnapt'

foto: Jacob van Essen

Workum

Iets meer zuidwestelijk de provincie in ligt Workum. Hier spetteren De Woeste Leeuwen van Workum elkaar nat, en jou ook als je niet oplet! De theatrale dieren verwijzen naar de leeuwen die het stadswapen ondersteunen, als aardse, energieke poortwachters. Ze vormen een soort omlijsting van uitzicht op de stad en het dagelijkse leven. 'Kijk naar Workum!', lijken ze te zeggen.

Precies 'tussen' hun poten pronkt de Sint Gertrudiskerk. Dit is de grootste laatgotische kruiskerk van Fryslân, die eind vijftiende eeuw is gebouwd. Je mag hier vrijwel altijd binnenlopen voor een bezoekje, bijvoorbeeld om het indrukwekkende houtsnijwerk en de gebrandschilderde ramen te bewonderen. Er is ook een unieke collectie doodsbaren te zien, houten frames waarmee doods-kisten van het sterfhuis naar de kerk werden vervoerd. Het zijn kunstwerken op zich. En Workum kent nog veel meer

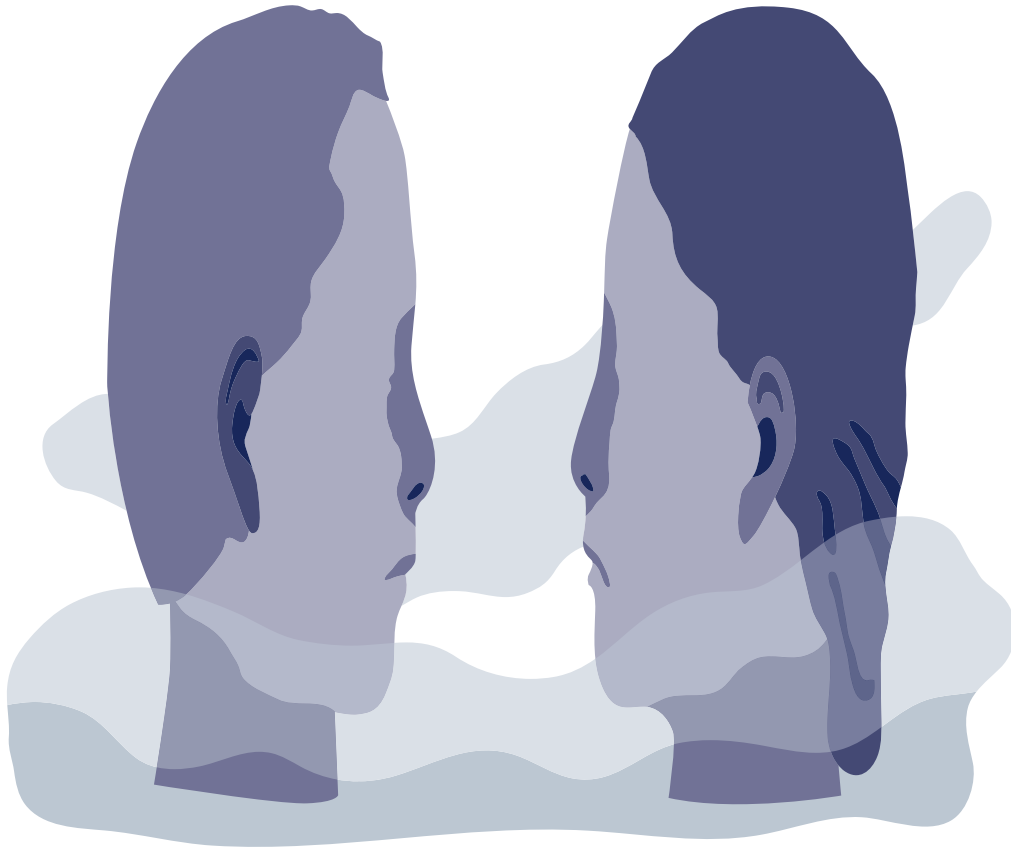
bijzondere kunst: in het Jopie Huisman Museum en Museum Warkums Erfskip kom je als kunst- en geschiedenis-liefhebber helemaal aan je trekken.

Maar ook watersport, scheepsbouw en houtbewerking is typisch voor Workum. De Woeste Leeuwen van de Britse kunstenaar Cornelia Parker zijn ook een eerbetoon aan die historie. Lange tijd brachten Nederlandse scheepsbouwers namelijk leeuwenhoofden aan op schepen, als symbool van bescherming. Lokale vakvrouw Floor van der Leur sneed de Woeste Leeuwen met traditionele technieken uit duurzaam hout. De Leeuwen beschermen in hun moderne gedaante de stad en maken Workum trots, net zoals haar kunst en kerken dat doen.

'De dieren vormen een soort omlijsting van uitzicht op de stad en het dagelijkse leven'

INTERVIEW

Dromen van toen en nu

De Love fontein in Leeuwarden beeldt twee dromende kinderen uit. Ze dromen met gesloten ogen over de toekomst. Wij vroegen ons af of er verschil is tussen de dromen van een kind van vroeger en een kind van nu.

JOKE VAN KAMPEN (75) WOONT AL BIJNA VIJFTIG JAAR IN FRYSLÂN, MAAR ZE IS GEBOREN EN OPGEGROEID IN AMSTERDAM.

Waar droomde je als kind van?

“Als kind wilde ik balletdanseres of actrice worden. Ik vond ballet heel mooi, ik zat op Scapinoballet en later op jazzballet.”

Wat leuk dat je actrice wilde worden. Er was toen nog nauwelijks televisie, dus waar kwam die droom vandaan? Dat kan niet beïnvloed zijn door wat je op tv zag.
“Nee, ik wilde het toneel op. Mijn vader zat ook bij een toneelclub, dus ik zag dat vanaf kind af aan al. Later toen ik werkte, zat ik zelf ook bij een toneelclub en dan traden we ook op. Muziek vond ik ook mooi. Pianoles, dat leek me geweldig. Maar ja, dat vroeg ik toch niet aan mijn ouders. De tijd was heel anders. Ik denk dat ik toen gewoon dacht: we hebben geen piano thuis, dus dat kan niet.”

“Je keek toen wat meer tegen je ouders op. Het contact tussen ouders en kinderen is nu heel anders. Er waren ook minder mogelijkheden dan nu. Misschien als mijn ouders mee hadden gedacht over hoe ik van dansen of toneel mijn beroep kon maken, dan was het vast anders gelopen, maar het idee dat je daarmee je geld kon verdienen, dat leefde helemaal niet.”

Droomde je ook nog van andere dingen?
“Ik droomde er ook van om de wereld te zien. Ik wilde graag weg, ik ben geen thuiszitter. Dus al heel jong ging ik met een vriendin ‘jeugdherbergen’. Dat vond ik fantastisch. Ook naar het concertgebouw ging ik al heel jong. Prachtig vond ik dat. Ik heb van kind af aan al veel belangstelling gehad voor muziek, dans, toneel en kunst. Dat is ook belangrijk, kunst en cultuur moet, je kunt niet zonder. Althans, ik niet.”

PEPIJN VAN MOURIK (11) IS GEBOREN IN LEEUWARDEN EN WOONT SINDS TWEE JAAR IN WIRDUM.

Droom jij ergens van Pepijn? Wat zou je willen als je volwassen bent?

“Vroeger, toen ik klein was, wilde ik brandweerman, politieman en schoonmaker worden. Tegelijk. Dat leek me wel wat.”

Wil je dat nog steeds?

“Nee, nu niet meer. Ik zou nu wel meester op een basisschool willen worden. Dat lijkt me een leuk beroep. Dan kan ik mensen helpen en ze wat leren.”

Zijn meer nog meer dingen waarover je droomt?

“Ik zou nog wel graag naar Duitsland willen.”

En waar zou je dan heen willen?

“Waar veel dingen over de Tweede Wereldoorlog te zien zijn. Ik ben heel erg geïnteresseerd in de Tweede Wereldoorlog. Het is een heel groot onderwerp. Er is heel veel gebeurd en ik leer er al jaren over en ik weet nog steeds sommige dingen niet.”

Terwijl jij er al wel héél veel van weet!

“Ja, dat klopt, maar nog steeds niet alles.”

Zou je dat willen, alles weten?

“Ja, het lijkt me leuk om daar alles van te weten. De Eerste Wereldoorlog en de Koude Oorlog, daar weet ik ook veel van, eigenlijk vind ik van de geschiedenis vooral de twintigste eeuw heel leuk. Daar is zoveel gebeurd.”

Als je volwassen bent, wat is dan je ideaalplaatje?

“O, dat is moeilijk, daar heb ik nog niet zoveel over nagedacht. Ik wil dus meester worden. En ook wel in een mooi huis wonen. En ik wil een hond en twee of drie kinderen.”

Twee mensen, 64 jaar verschil in leeftijd.

Maar de dromen blijken niet zo heel anders te zijn. Ook zonder internet en tv kon een kind in de jaren vijftig van de vorige eeuw dromen van een carrière als danseres of actrice, terwijl het kind van nu, opgegroeid met mobiele telefoons, internet en YouTube, de bescheiden droom heeft om meester te worden en naar Duitsland te gaan. Misschien verandert de wereld toch niet zo snel als we denken.

In de kleinste stad van Fryslân staat een fontein met een groots karakter: Kievit. Als een totempaal stapelen de symbolen zich op. Het kunstwerk vertelt een verhaal over gemeenschap, cultuur en geschiedenis, net zoals de totempalen van de Noord-Amerikaanse indianen dat doen. Wat leren toekomstige historici over Sloten en Fryslân als ze de fontein ‘lezen’?

SLOTEN

De fontein van overvloed, traditie en gemeenschap

Een meisje staat op de schouders van een jongen. In haar hand houdt ze een vogel. Het is een kievit. De voeten van de jongen rusten op een slordige stapel emmers, jerrycans en teilen. Een kalm stroompje water klettert over de stapel heen. Wie door Sloten wandelt of fietst, stuit ongetwijfeld op Kievit, de bronzen fontein die ontworpen werd door kunstenaars Lucy en Jorge Orta.

Het water dat eindeloos stroomt
Het echtpaar staat bekend om kunstwerken die gaan over maatschappelijke thema's als voedsel-, water- of milieu-problematiek. Ook Kievit bevat verwijzingen naar deze thema's. De emmers, jerrycans en teilen laten zien dat we hier water in overvloed hebben, terwijl dat in andere delen van de wereld juist schaars is. "Het water stroomt eindeloos door", zegt Lucy Orta er zelf over. "Het vult de emmers en bakken en die stromen weer over naar de volgende. Alsof het water nooit opdroogt."

Een toekomst voor de kievit
Maar de Sloter fontein bevat meer verwijzingen. De kievit grijpt terug op de oeroude Friese traditie van het *aai-sykjen*, het rapen van kievitseieren. Die traditie is tegenwoordig verboden: het aantal kieviten loopt al jaren sterk terug. De kinderen in de fontein laten de kievit dan ook vrij. "De vogel herinnert ons aan de kwetsbaarheid van ons ecosysteem en de terugloop van diersoorten", aldus Jorge Orta.

De hechte gemeenschap
De derde verwijzing is er één die niet direct in het oog springt, maar wel een mooie gedachte uitdraagt. In zijn snavel draagt de kievit een gouden sleutel. Die staat symbool voor Sloten en haar hechte gemeenschap. Zo vertelt de fontein drie verhalen. Over de natuur en de stad, over overvloed en schaarste en over toen en nu.

ONTDEK DE STAD

Leeuwarden

In Leeuwarden dwaal je door nauwe straatjes met monumentale panden en rijkversierde gevels. In een praamvaart of een historische stadswandeling ontdek je de meest bijzondere exemplaren.

Bezoek

Kunstliefhebbers bezoeken het **Fries Museum**. Verrassende, steeds wisselende tentoonstellingen vertellen je over meesters als Rembrandt, Sir Lawrence Alma-Tadema en Escher. Op de derde verdieping van het museum bewonder je hedendaagse kunst van bekende en up-and-coming kunstenaars uit binnen- en buitenland.

Proef

Leeuwarden biedt een ruime keuze aan restaurants, koffiebars, cafés en terrassen. In het kader van 'no waste' werken de keukens van een restaurant, eetlokaal en café samen.

Restaurant Eindeloos is een klein en intiem restaurant met grootse kwaliteiten, dat bekend staat om de ambachtelijke keukens met lokale producten. Het is modern ingericht, met een expositie van de bekende fotograaf Henk Bleeker geïntegreerd in het interieur.

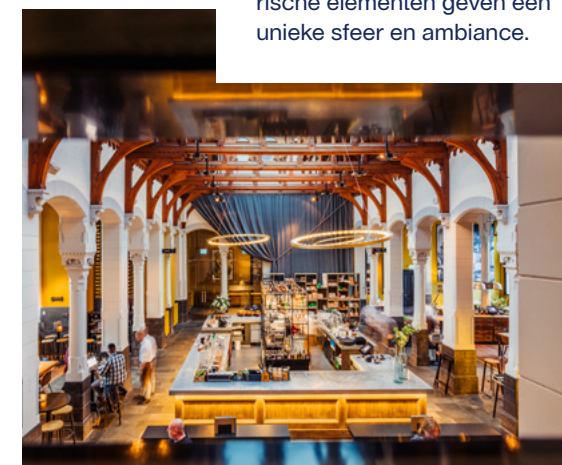
De eigenaar heeft nog twee restaurants, waaronder **Drink & Eetlokaal Proefverlof**. Deze is gevestigd in de oude gevangenis van Leeuwarden, de Blokhuispoort. In de voormalige cellen vind je nu overigens de leukste winkeltjes en ateliers.

Als de koks van Eindeloos een klein stukje knolselderij gebruiken voor een garnering, gooien ze de rest van de knol niet weg: die wordt verwerkt tot een knolselderijsoep bij **Café de Bak**, of een salade bij Proefverlof.

Overnacht

Met haar vier historische, elegante en luxe salons is **Bed and breakfast De Olde Signorie** een juweel op de kroon van de binnenstad. Je bent te gast in een zestiende-eeuws vrijstaand rijksmonument. Muziek, kunst, theater en horeca, het is allemaal binnen loopafstand.

Helemaal in hartje binnenstad vind je **Hotel & Grand Café Post Plaza**. Dit is het oude postkantoor van de stad en nu een luxe hotel. Als je hier binnenstapt, zie je meteen dat er over elk detail is nagedacht. De historische elementen geven een unieke sfeer en ambiance.

Wil je meer weten over Leeuwarden of de genoemde locaties bekijken? Kijk op friesland.nl/leeuwarden

HINDELOOPEN

Van levensboom tot voorspoedvogel

Wie aan Hindeloopen denkt, denkt als vanzelf aan de typische Hindelooper schilderkunst. Ook Shen Yuan, die de Flora & Fauna fontein in Hindeloopen ontwierp, was onder de indruk van het ambachtelijke schilderwerk en de geschiedenis van het bijzondere stadje.

foto: Marjon Lukić

Zelfverzekerd beweegt Titus Stallmann zijn penseel over het hout. Onder zijn vlugge vingers ontstaan als vanzelf bloemen, blaadjes, een vogel... “Nu moet ik even goed opletten, dit moet in één keer goed”, zegt Titus, terwijl hij een strakke lijn zet. “Zo, die staat.” We staan in de winkel van Roosje Hindeloopen, waar de traditionele schilderkunst wordt toegepast. Overal waar je kijkt, staan voorwerpen beschilderd in de Hindelooper stijl. Al het schilderwerk komt van de hand van Titus. Samen met zijn broer Johan staat hij aan het roer van Roosje Hindeloopen: Johan maakt de meubels, Titus beschildert ze.

Overgrootvader Arend Roosje
Titus en Johan zijn de vierde generatie die de kunstvorm beoefenen. Het was hun overgrootvader die in 1896 bij de grondlegger van Hindelooper schilderkunst in dienst ging: Arend Roosje. Toen deze in 1914 overleed, zette familie Stallmann de zaak voort. Sindsdien gaat deze over van vader op zoon. Titus vertelt met grote trots over de geschiedenis van zijn familie, stad en ambacht. “De schilderkunst zoals we die vandaag de dag beoefenen, ontstond al in de zeventiende eeuw. Hindeloopen was toen gericht op de zeevaart. De schepen voeren vooral naar Scandinavië voor de houthandel. Daar kwamen ze in aanraking met de traditionele Scandinavische schilderkunst.” De scheepvaart maakte van Hindeloopen een rijke stad. Inwoners hadden de middelen om hun huizen te versieren met luxe houtsnijwerk. Sommige commandeurs en kapiteins lieten zelfs schilders uit Scandinavië overkomen om hun huizen te beschilderen in de traditionele stijl. Rond 1800

verdween de handel en raakte Hindeloopen in verval. Om te voorkomen dat het houtsnij- en schilderwerk zou verdwijnen, pakten ambachtlieden zelf penseel en beitel. En één van hen was Arend Roosje. Hij baseerde zijn werk op het Scandinavische schilderwerk, maar hij gaf er zijn eigen draai aan. Zo legde hij de basis voor de schilderkunst zoals we die vandaag de dag kennen.

Chinese en Friese paradijsvogels

Titus inspireert met zijn verhaal de Chinese kunstenares Shen Yuan, die de fontein voor Hindeloopen mocht ontwerpen. Zijn verhaal en het stadswapen van Hindeloopen voegden zich samen met het culturele erfgoed van Shen Yuan. Ze creëerde een fontein bestaande uit een koperen levensboom, omringd door twee geweiën. In de boom zitten vijf paradijsvogels, – ook wel voorspoedvogels genoemd – ze staan symbool voor een behouden vaart. “Zeelui namen ze vaak mee op hun reizen,” vertelt Titus. “Je vindt de voorspoedvogel daarom terug in de vlag van Hindeloopen, maar ook in de patronen van mijn schilderwerk. Zo bevat de fontein dus een subtiele, maar hele mooie verwijzing naar ons ambacht.”

Terwijl de koperen levensboom en de vogels in China door lokale ambachtlieden werden gemaakt, werkten in Hindeloopen de noeste handen aan het houten gewei. In hun loods van Skipshelling Blom werd een stalen frame bekleed met acayahout. Titus vertelt eerlijk dat het vooral zijn broer Johan was die aan het gewei werkte: “Hij is tenslotte de man van het hout. Ik ben blij dat Shen Yuan de Hindelooper historie en ons ambacht op zo’n mooie manier in haar fontein heeft verwerkt. Het is een kunstwerk waar we als stad trots op mogen zijn.”

‘Het is een kunstwerk waar we als stad trots op mogen zijn’

STAVOREN

De zee geeft, de zee neemt

De zee geeft, de zee neemt. Stavoren kan erover meepraten. De Hanzestad groeide en bloeide door haar unieke ligging, maar het water zorgde ook voor overstromingen en verzanding van de haven. Altijd richtte Stavoren zich weer op, met visserij bijvoorbeeld. Ook nu is het heerlijk toeven in dit unieke stadje aan het water.

Als deze oudste stad van Fryslân kon praten, dan hoorden we verhalen van lang vervlogen tijden. Over rijkdom en verval. Hoe ze rond 300 voor Christus was ontstaan bij een waterloop, dat het klooster Sint Odulphus het geloof bracht en ook zorgde voor bloei van Stavoren. Een grote tegenslag volgde toen de Noormannen de kustplaats in 991 plunderden. Maar Stavoren herstelde en kreeg in 1061 stadsrechten. De handel in graan, hout en bier kwam (weer) tot bloei en Stavoren stond al gauw internationaal bekend als de 'hoofdstad van de Friese kusten'. De schepen voeren rond 1200 naar Zweden, Noorwegen, Engeland en Holland. In 1285 werd Stavoren lid van de Hanze, het samenwerkingsverband tussen allerlei steden om de handel te bevorderen. De trotse, rijke stad werd ommuurd en versterkt.

Rampen

Maar echt rust en vrede kwam er niet, in de twaalfde en dertiende eeuw zorgden overstromingen namelijk voor veel ellende. Het zeelandschap veranderde in deze tijd, de Zuiderzee ontstond en de haven verzandde. Dat maakte handel via zeevaart zo goed als onmogelijk. En een paar eeuwen later volgde er meer verwoesting. In 1572, tijdens de Tachtigjarige Oorlog die in de Habsburgse Nederlanden woedde, werd Stavoren geplunderd.

Visserij

Gelukkig kwam er een tweede periode van groei en bloei, want Stavoren deed er alles aan om de stad en positie weer op te bouwen. Maar rond 1700 was die bloeiperiode ook alweer voorbij. De havens van Amsterdam en Antwerpen waren Stavoren definitief voorbij gestreefd. De kapiteins en kooplieden trokken weg en begin negentiende eeuw telde het ooit roemruchte kust-

stadje nog maar vijfhonderd inwoners. Stavoren leek meer en meer op een vissersdorp. Die visserij bracht weer verandering in het economisch tij. Vanaf 1860 werden honderden Staverse jollen gebouwd. Het innovatieve zeilschip was goed aan de kust te gebruiken omdat het weinig diepgang heeft en makkelijk op het droge te trekken is. Met de schepen vingen de Staverse vissers paling, ansjovis en haring in de Zuiderzee, die lokaal en internationaal werd verhandeld. Toen de Afsluitdijk in 1932 kwam en het IJsselmeer ontstond, betekende dat ook het einde van de visserij op zeevis.

De machtige vis

De Vis fontein in de haven voegt een verhaal toe aan de stad. Het symboliseert het gevecht tegen overstromingen en het verhaal van zeehandel, maar ook laat hij zien hoe belangrijk de visserij is geweest. "Stavoren is een stad waar water een belangrijke rol speelt, het definieert de activiteiten van de inwoners, de economie, de sociale geschiedenis en de culturele identiteit", aldus kunstenaar Mark Dion. Dion maakt ook een knipoog naar de prent 'De grote vissen eten de kleine' van Pieter Bruegel de Oude, waarop te zien is hoe mensen kleine vissen uit de buik van een grote vis snijden. De Vis fontein is de open muil van een machtige vis die ons langs de watersproeiende lippen naar binnen lokt. Slokt hij ons op?

‘Een machtige vis
lokt ons langs de
watersproeiende
lippen naar binnen’

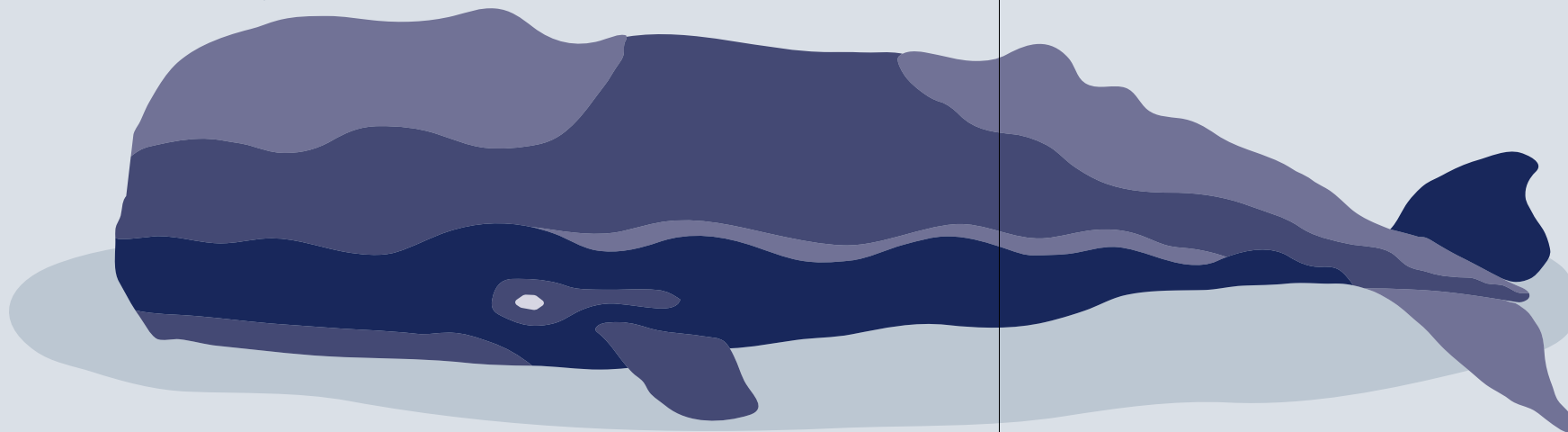
Vrouwe van Stavoren

Het wisselvallige lot van de stad leeft voort in de sage van het Vrouwtje van Stavoren. Het oude verhaal dat in allerlei varianten bestaat, gaat over een hooghartige koopmansweduwe die kostbaar graan in zee laat storten. Ze doet dat omdat het graan niet voldoet aan haar eis om haar het kostbaarste ter wereld te brengen. Als ze tegenstand krijgt, gooit ze haar ring ook in zee met de uitspraak: 'net zo min ik de ring terug zal zien, zal ik in armoede vervallen'.

Maar later vindt ze de ring in een voorgeschotelde vis en vervalt ze toch tot armoede. Een bronzen beeld van Het Vrouwtje staat aan de haven naast de oude sluis. De grote rijkdom van weleer is uit Stavoren verdwenen, maar de historische sfeer van een havenstadje is er nog altijd.

11ountains citytrips

Waar ter wereld zijn de steden kleiner dan dorpen?
In Fryslân natuurlijk. Onze steden danken de titel niet
aan het formaat, maar aan hun historische betekenis.
Daarom laten we jou zien dat je geen grote afstanden
hoeft af te leggen en je prima meerdere steden in
één dag of weekend kunt bezoeken.

Het hoge noorden

Met Leeuwarden, Franeker en Harlingen tref je drie van de grotere steden uit het Elfstedepakket. Toch is het centrum van de Friese hoofdstad nog een goed bewaard geheim, op het bouwwerk na dat schever staat dan de toren van Pisa. Voeg daar de voormalige universiteitsstad Franeker en Havenstad Harlingen aan toe en je hebt een citytrip van formaat.

Hoofdstad Leeuwarden

Leeuwarden heeft een historisch centrum vol knusse steegjes en straatjes, fijne winkels, uitstekende restaurants, verrassende graffiti-werken en genoeg activiteiten om je dagenlang te vermaken.

Neem de Love fontein als je startpunt en voel even aan de mist tussen de hoofden. Je ontkomt er niet aan. Vanaf hier wandel je langs verborgen parels in de stad. Stap onderweg binnen bij het voormalige stadspaleis 'Prinsessehof' voor de actuele expositie in het Keramiek Museum. Tegenover het museum duik je stadspark De Prinsentuin in voor een picknick en na een rondje om de Oldehove rust je je nek van het scheef kijken op het terras van restaurant De Skeve Toren.

Ook 's avond is er van alles te beleven. Bezoek het theater in De Harmonie, bekijk een film in de bioscoop of bezoek het poppodium Neushoorn. Sluit af met een biertje bij Speciaalbiërcafé De Markies naast het poppodium. Je hebt keuze uit meer dan 250 bieren. Kies een alcoholvrije als je overnacht in de houten kubussen van Hotel Weidumer-Hout in het weiland van Weidum een eindje buiten de stad.

Wil je meer weten over Leeuwarden, Franeker of Harlingen, de genoemde locaties en wandelingen? Kijk op friesland.nl/elfsteden

Academisch Franeker

Deze kleine academische stad, met verstopte tuinen en karakteristieke gevels is ideaal voor een kleine stadswandeling met grote impact. Als je oog voor detail hebt, kijk je hier je ogen uit. Verlaat Franeker niet voor je met eigen ogen het bekende Planetarium van Eise Eisinga ziet. Daarna drink je nog even een bakje koffie bij de naastgelegen Brasserie De Stadstuin voor je de route verder volgt richting het Keatsmuseum. Krijg jij de regels van deze sport onder duim? In de zeventiende eeuw was dat een must voor de studenten van de Franeker Academie: schermen, dansen en kaatsen.

Havenstad Harlingen

Volg je neus naar de zee en je arriveert in havenstad Harlingen. Aantrekkelijk voor liefhebbers van het roemrijke, nautische verleden. Je ziet dat verleden terug in de stad, dankzij de prachtige pakhuizen, indrukwekkende gevels, bonte binnenhavens en op de menukaarten van de vele cafés en restaurants. In de Willemshaven spot je een levensechte potvis: de fontein van Harlingen. Om hem van dichtbij te bekijken wandel je over de pier of vaar je mee met veerpont Jonge Seun. Sluit na je ontdekkingsstocht door de stad de dag af bij havenbrouwerij Het Brouwdok met een welverdiende borrelplank.

Overnachten op hoogte: Blijf je nog een nachtje slapen? Harlingen zit vol unieke overnachtingen: de vuurtoren havenkraan en reddingsboot zijn erg populair dus reserveer ruim van te voren. Gelukkig zijn er ook genoeg leuke B&B's.

Boven de Friese Meren

Waterpoort, Sneek

Watersportstad Sneek staat bekend om de jaarlijkse Sneekweek, maar dankzij winkeltjes, terrasjes en parken bruist de historische stad het hele jaar door. Op een steenworp afstand vind je de kleine Houtstad IJlst met haar overtuinen, Hanzestad Bolsward maakt het trio compleet. Kies je vervoers middel en rijg de steden aaneen in deze citytrip.

Overtuinen, IJlst

De Vleermuis, Bolsward

Watersportstad Sneek

Begin je citytrip bij de Fontein van Fortuna, vlakbij de iconische Waterpoort van Sneek. Vanaf hier start de 11fountains wandelroute die je langs het Stadshuis brengt met haar rijk versierde barokke bordes. Een bezoekje aan het Fries Scheepvaart Museum onderweg, mag ook zeker niet ontbreken in dit voormalige centrum van al het Friese waterverkeer.

Na de wandeling plof je neer bij een van de gezellige terrassen in het centrum. Helemaal opgeladen kun je nu het water op. Sneek wordt niet voor niets de kleine versie van Amsterdam genoemd. Als je in de binnenstad bent dan begrijp je waarom. Ga mee op een grachtenrondvaart of huur een sloep of SUP en ontdek de grachten vol historie.

Liefhebbers van cultuur, muziek en kunst halen hun hart op in het Cultuurkwartier Sneek: theater, poppodium, kunstencentrum, ateliers en studio's liggen hier op loopafstand van elkaar in het centrum. Na je avond uit wordt je fris wakker in B&B KingSize. Dat moet wel, je overnacht hier namelijk in het pand waar ooit de eerste King pepermuntjes werden gemaakt.

Voeg daar wat frisse buitenlucht aan toe en je bent klaar voor je dag. Aan de rand van de stad ligt het Burgemeester Rasterhoffpark, het grootste park van Sneek. Tussen de Schotse hooglanders en reeën die hier vrij rond lopen, vul je je longen met frisse natuurlucht.

Wil je meer weten over Sneek, IJlst of Bolsward? Kijk dan op friesland.nl/elfsteden

Houtstad IJlst

In dit kleine stadje stuit je vanzelf op de kleurrijke Bloemenfontein. Vanaf hier brengt de 11fountains wandelroute je langs alle highlights. IJlst is niet groter dan een dorp, maar het speelde een belangrijke rol bij het verwerken van hout dat op grote vloten vanuit Scandinavië naar Fryslân kwam. Neem een kijkje bij de houtzaagmolen, het museum- en werkplaats 'Houtstad IJlst' en lunch bij Eetcafé De Útherne om de fontein nog eens van een afstandje te bewonderen.

Hanzestad Bolsward

Door naar Bolsward met zijn rijke geschiedenis, monumentale grachtenpanden en gezellige terrasjes. De ruim half uur durende stadswandeling neemt je mee langs enkele hoogtepunten in de stad. Bestijg fontein De Vleermuis, fliets je geheugenkaart vol in de Broerkerk en proef de Friese kruidenbitter 'Sonnema Berenburg'. Bolsward is ook leuk om vanaf het water te ontdekken. In de elektrische sloep van het sloepverhuur ontdek je Bolsward vanaf een ander perspectief.

Helftstedentocht: Nog niet uitgekeken? Verleng je verblijf in Bolsward en blijf slapen! Er is nog veel meer te ontdekken, fiets de 'Helftstedentocht' of ga door naar een van de andere Friese steden.

Smultip

In de zomer zijn de 11fountains Friese oranjekoeken – met daarop één of meerdere van de elf fonteinen in icing, marsepein en/of chocolade – weer te verkrijgen! Bekijk de verkoopadressen op 11fountains.nl/oranjekoeken.

De IJsselmeerkust

IJsselmeerkust

De Woeste Leeuwen, Workum

Een wandeling door de oude centra van Workum, Hindeloopen en Stavoren is een attractie op zichzelf. De eigenzinnig kunst en cultuur, het water, de terrasjes en de kitesurfers maken deze steden een ideale combinatie voor een citytrip langs de IJsselmeerkust.

Hindeloopen

Visserijstad Stavoren

De Vis voor Stavoren is het startpunt van een korte wandeling door de stad. In ongeveer twee kilometer kom je meer te weten over de golvende historie van Stavoren. Neem onderweg een kijkje bij de Friese Vloot, het Blokhuys, het vrouwtje van Stavoren en de gekleurde historische haven. Voor de lunch haal je natuurlijk een visje bij de viskraam.

Trendsetter Hindeloopen

Na de lunch is het tijd om het eigenzinnige Hindeloopen te bezoeken. Slechts tien kilometer verderop stap je in een hele eigen cultuur. Probeer maar eens een woordje Hindelooper te verstaan, daar hebben zelfs doorgewinterde Friezen moeite mee.

Vanaf de fontein van Hindeloopen start een korte wandeling van 1,8 km langs de historische hoogten van de stad. Maak kennis met de exotische klederdracht, ga uitwaaien op de dijk en bezoek het 'Eerste Friese Schaatsmuseum'. Na een kopje koffie bij Restaurant de Hinde met uitzicht op de haven vertrek je naar de stad van de leeuwen.

Hemels Workum

Acht kilometer noordelijker ligt Workum, een stad met een echt strand. De eeuwige wind en het ondiepe water maken dit een Mekka voor kitesurfers. Kleurrijke kites wapperen feestelijk in de luchten boven het IJsselmeer.

Wil je meer weten over Workum, Hindeloopen en Stavoren? Kijk dan op friesland.nl/elfsteden

Maak kennis met de kunst en kerken in dit Friese stadje met de stadswandeling vanaf De Woeste Leeuwen. Schilder Jopie Huisman noemde Workum en omgeving de Hemel op aarde. Waarom? Dat vertelt hij in de audiotour van het Jopie Huisman Museum op de route.

Trek gekregen na al dat wandelen? In Workum kun je terecht voor een snelle hap of lekker dineren bij een van de gezellige terrasjes aan het water. Blijf slapen in een gezellige B&B of een hotel. Voor een bijzondere overnachting maak je van B&B zeilschip de Zevenwouden je drijvende vakantiehuis.

De natuur in

Na drie steden is het tijd voor de natuur. In de omgeving van Workum leiden natuurwandelingen en fietstochten je langs de IJsselmeerkust, of door de kleine dorpjes en gehuchtjes in de omgeving.

Neem een paar euro mee voor de pontjes in het waterrijke binnenland, op je Pontje-fietsrondje rondom Workum.

Ontdek de elf steden:

Stadsgezichten, een stad vol verhalen

Wat is het gezicht van een stad? Is het de skyline die je ziet als je aan komt rijden of een persoon die de stad op zijn duimpje kent? Wij denken een beetje van beide. Daarom geven we iedere stad een gezicht die ons voorstelt aan hun stad en fontein in een korte video. Ze vertellen je op hun eigen manier wat hun favoriete plekje is en laten in vogelvlucht hun stad zien. Met de tips van een local, haal je alles uit je citytrip.

Bekijk de stadsgezichten op
11fountains.nl/stadsgezichten

11fountains

Waar vind je 11 fonteinen gemaakt door 11 internationale topkunstenaars? In de Friese elf steden! Hedendaagse kunst en oude cultuurschatten. Water, Natuur en Cultuur. Barstens vol verhalen.

Een magazine met verdiepende verhalen over de fonteinen, de kunstenaars en de steden, met inspiratiereizen en sprekende beelden.

🌐 www.11fountains.nl
✉ info@11fountains.nl
f 11fountains
@ 11fountains